

Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen osallisuus

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen
osallisuusohjelma 2023–2025

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue
Vanda och Kervo välfärdsområde

Sisällys

Osallisuusohjelma

1. Johdanto.....	3
2. Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen osallisuus.....	4
3. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus käsitteinä.....	5
4. Osallisuuden määritelmä.....	6
5. Osallisuuden osa-alueet	7
6. Osallisuuden kohderyhmät.....	8
7. Osallisuutta ohjaava lainsäädäntö	9
8. Osallisuusohjelman taustalla vaikuttavat ohjelmat ja dokumentit	10
9. Hyvinvointialueen strategia ja hallintosäädntö.....	12
10. Hyvinvointialueen toimielimet.....	13
11. Lähidemokratia- ja osallisuuslautakunta.....	14
12. Vaikuttamistoimielimet	15
13. Osallisuusohjelman laatimis- ja päätöksentekoprosessi.....	16
14. Osallisuuden johtaminen ja koordinointi.....	17
15. Osallisuuden toteutuminen Vantaan ja Keravan sote-palveluissa 2022	18
16. Kokemusasiantuntijatoiminta.....	19
17. Esimerkkejä osallisuuden keinoista	20
18. Osallisuusohjelman seuranta ja arviointi.....	21

Osallisuusohjelman tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit

1. tavoite: Tarjoamme tietoa osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista eri kanavia hyödyntäen.....	23
2. tavoite: Otamme eri ryhmät mukaan hyvinvointialueen toiminnan suunnitteluun.....	24
3. tavoite: Edistämme mahdollisuuksia järjestää itse ja osallistua toimintaan hyvinvointialueella.....	25
4. tavoite: Mahdollistamme osallistumisen itseä ja hyvinvointialuetta koskevaan päätöksentekoon	26
5. tavoite: Hyvinvointialueen henkilöstö tietää, osaa ja tahtoo osallistua hyvinvointialueen ja osallisuuden kehittämiseen	27
6. tavoite: Mahdollistamme yhdessä asukkaiden hyvinvointia ja sidosryhmien osallistumista, toimijuutta ja vaikuttamista.....	28

Osallisuusohjelman taustamateriaali

Tässä versiossa on lisätietoa osallisuusohjelman aihealueista ja taustasta.	29
1. Osallisuuden viitekehys ja osa-alueet.....	29
2. Osallisuusohjelman tausta ja toimintaympäristöt.....	31
3. Osallisuusohjelman prosessikuvaus.....	35

Lähteet	38
----------------------	----

1. Johdanto

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen **osallisuusohjelma on aluevaltuuston hyväksymä asiakirja**, jossa käsitellään alueen asukkaiden, palvelujen käyttäjien, henkilöstön ja sidosryhmien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä niiden edistämistä. Osallisuusohjelmaan asetetaan valtuustokausittaiset painopistealueet ja tavoitteet hyvinvointialueen strategiaan peilaten. Ohjelmaan kirjataan lisäksi osallisuutta edistävät toimenpiteet ja mittarit seurannan ja arvioinnin tueksi. Osallisuusohjelma toimii strategiaa toimeenpanevana dokumenttina.

Osallisuusohjelmaa arvioidaan ja päivitetään aina valtuustokausien vaihteessa. Hyvinvointialueella toteutettavaa osallisuuden edistämistyötä ohjaavat useat lait, valtakunnallisen sosiaali- ja terveysalan eettisen neuvottelukunnan arvot ja eettiset ohjeet sekä hyvinvointialueen hallintosäntö ja strategia.

Tarkemmat kuvaukset vastuista, aikatauluista ja kohderyhmäkohtaisista toimenpiteistä määritellään toimialakohtaisissa osallisuussuunnitelmissa.

2. Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen osallisuus

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen osallisuusohjelman 2023–2025 ohjaava teema on **tasa-arvoinen ja yhdenvertainen osallisuus**. Teema valikoitui asukkaiden, asiakkaiden, sidosryhmien, henkilöstön sekä lähidemokratia- ja osallisuuslautakunnan työpajojen sekä taustalla vaikuttavien kansallisten ja alueellisten ohjelmien ja dokumenttien pohjalta.

Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen osallisuus tarkoittaa, että osallisuus on kaikkien asia ja osallisuuden kokemus kuuluu kaikille. Jokaisella hyvinvointialueen asukkaalla, asiakkaalla, työntekijällä ja sidosryhmän edustajalla on oikeus osallistua ja vaikuttaa hyvinvointialueen asioihin.

- Hyvinvointialueen päätöksenteko ja siihen osallistuminen on tasa-arvoista ja osallistavaa
- Osallistuminen on helppoa ja selkeää
- Alueella vahvistetaan haavoittuvassa asemassa olevien sekä eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien henkilöiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia
- Osallisuutta edistetään monipuolisesti ja monikanavaisesti, ymmärrettävän ja saavutettavan viestinnän kautta
- Osallisuuden keinot ja menetelmät tulevat tutuksi hyvinvointialueen asukkaille, asiakkaille, työntekijöille sekä sidosryhmille
- Hyvinvointialueella on toimivat osallisuutta tukevat rakenteet
- Osallisuutta edistetään suunnitelmallisesti, yhteistyössä kaupunkien, järjestöjen ja muiden kumppaneiden kanssa

3. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus käsitteinä

TASA-ARVO

Suomessa tasa-arvolaki (609/1986) sääntää naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta, tarkoituksena estää sukupuoleen perustuvaa syrjintää. Lain tarkoituksena on myös parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä sekä estää sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää.

Tasa-arvolain mukaan sukupuolten tasa-arvoa tulee edistää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti eri viranomaisten, työnantajien, koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten toimesta.

Suomessa hallituksella on oma tasa-arvoyksikkö, joka koordinoi valtion tason tasa-arvopoliittikkaa. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta toimii neuvonantajana ja tasa-arvolain noudattamista valvoo tasa-arvovaltuutettu.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan mukaan sukupuolten tasa-arvo käsittää eri sukupuolten tasa-arvoiset oikeudet ja mahdollisuudet sekä lopputulosten tasa-arvon, joka voi näkyä esimerkiksi kaikkien sukupuolten kannalta oikeudenmukaisena päätöksentekona.

YHDENVERTAISUUS

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää. Suomessa viranomaisilla, koulutuksen järjestäjillä ja työnantajilla on velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta.

Lain mukaan ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Oikeudenmukaisuus yhteiskunnassa tarkoittaa, että henkilöön liittyvien tekijöiden ei pitäisi vaikuttaa koulutus- tai työmahdollisuuksiin sekä erilaisten palvelujen käyttämiseen. Suomen perustuslain (731/1999) yhdenvertaisuusperiaatteen mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä.

4. Osallisuuden määritelmä

Osallisuudelle ei ole vakiintunut yhtä selkeää käsitettä, sillä se on määritelmänä laaja ja monimuotoinen. Osallisuus käsitteenä pitää sisällään onnellisuuden, hyvän elämän edistämisen ja eriarvoisuuden vähentämisen.

Osallisuutta voidaan tarkastella elintason, tarpeiden tyydyttymisen sekä itsensä toteuttamisen kautta. Osallisuus voidaan nähdä tarkoittavan erityisesti yksilön kokemusta, arvostuksen jakamista sekä hyvinvointia suhteessa muihin ihmisiin. Osallisuuden voidaankin ajatella olevan ihmisen kehityksen perustarve.

Osallisuus voidaan nähdä **liittymisenä** (engl. *involvement*) tai **kuulumisena johonkin** (engl. *belonging*). Osallisuuteen liittyy myös **osallistuminen** (engl. *participation*) ja **vaikuttaminen** (engl. *representation*).

Osallisuuden kokemuksen on todettu lisäävän hyvinvointia, turvallisuudentunnetta sekä tulevaisuudenuskoa ja uskoa omiin mahdollisuuksiin. Osallisuutta edistämällä tavoitellaan eriarvoisuuden, köyhyyden ja syrjäytymisen vähenemistä.

Omassa elämässä toteutuva osallisuus

Mahdollisuus elää elämää, joka on ihmisen itsensä näköistä sekä määritellä, minkälaisiin palveluihin tai toimintoihin osallistuu.

Yhteisöissä ja vaikuttamisprosesseissa toteutuva osallisuus

Mahdollisuus vaikuttaa asioihin, jotka ovat itselle tärkeitä ja saada tukea siihen sekä mahdollisuutta kuulua erilaisiin, itselle merkityksellisiin yhteisöihin.

Yhteisestä hyvästä toteutuva osallisuus

Mahdollisuus osallistua ja nauttia yhteisen hyvän toteuttamisesta sekä mahdollisuutta tehdä asioita yhdessä muiden kanssa.

5. Osallisuuden osa-alueet

Tieto-osallisuus

Asiakkaan/palveluiden käyttäjän oikeus saada tietoa palveluista ja niihin pääsystä. Keskeistä tiedon saatavuus, asiakkaan kuuleminen ja oikeus saada esteettömästi itseä ja omaa palvelua koskeva tieto. Tieto-osallisuus on edellytys sille, että asiakas voi osallistua häntä koskeviin asioihin ja päätöksentekoon. Tieto palveluihin hakeutumisesta ja palvelujärjestelmästä tulee olla ymmärrettävää ja helposti saatavilla.

Suunnitteluosallisuus

Asiakkaan mahdollisuus saada tietoa omasta palvelusta ja palvelujärjestelmästä yleisesti sekä mahdollisuutta osallistua suunnitteluprosesseihin. Mahdollisuus vaikuttaa sellaisen toiminnan suunnitteluun, joka koskee asukasta tai asiakasta itseään sekä ilmaista näkemyksiään erilaisten kyselyjen, asukasraatien ja yhteiskehittämisen avulla. Keskeistä asiakkaan asiantuntemuksen hyödyntäminen ja ymmärtäminen rakenteellisella tasolla, osana suunnitteluprosesseja.

Toimintaosallisuus

Asiakkaan mahdollisuus toimia, osallistua ja järjestää itse erilaista toimintaa omassa ympäristössään. Toimintaosallisuuden toteutuminen edellyttää aitoja toimintamahdollisuuksia sekä esteettömyyttä.

Toimintaosallisuudessa korostuu sosiaalinen näkökulma, sillä ihminen määrittää itseään sosiaalisten suhteiden kautta ja osallisuuden tunne on mahdollista kokea yhdessä toimimalla muiden kanssa.

Päätöksenteko-osallisuus

Asiakkaan mahdollisuus päättää palveluista joko itseään tai laajempaa ryhmää koskien. Asiakkaan osallisuus ja sen kautta tuotettu tieto ja kokemus huomioidaan rakenteissa. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa päätöksenteko-osallisuus näkyy erityisesti asiakkaan oikeutena osallistua keskusteluun ja päätöksentekoon asioista, jotka koskevat asiakasta itseään ja hänen hoitoaan.

6. Osallisuuden kohderyhmät

Asukasosallisuus

Asukasosallisuudella tarkoitetaan alueella asuvan henkilön oikeutta osallistua ja vaikuttaa kyseisellä alueella tapahtuvaan päätöksentekoon sekä palveluihin. Tieto vaikuttamismahdollisuuksista sekä osallistumista seuraavista päätöksistä ja toimenpiteistä kuuluu asukkaalle oikeuksiin. Suomen perustuslain 2 § mukaan kansalaisilla on oikeus osallistua ja vaikuttaa kehittämiseen yhteiskunnassa ja omassa elinympäristössä. Hyvinvointialuelain mukaan aluevaltuuston tulee turvata asukkaiden ja palveluiden käyttäjien oikeus osallistua ja vaikuttaa hyvinvointialueen toimintaan monipuolisten ja vaikuttavien menetelmien avulla.

Asiakasosallisuus

Asiakasosallisuudella tarkoitetaan palveluita käyttävien henkilöiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia omaan palveluun ja sen ohella laajemmin palveluiden suunnittelu-, kehittämis-, toteuttamis- sekä arviointityöhön. Asiakasosallisuus on päämäärä itsessään, mutta myös keino palvelujen laadun ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

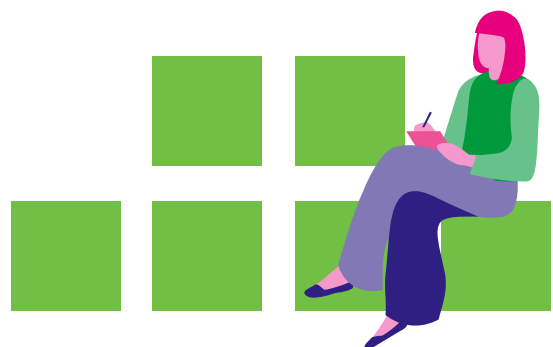
Asiakasosallisuus eroaa asiakaslähtöisyydestä erityisesti asiakkaan oman kokemuksen korostumisena, kun asiakaslähtöisyydessä palveluntarjoajan näkökulma on korostetumpi.

Henkilöstön osallisuus

Henkilöstön osallisuus käsittää henkilöstön omat osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet sekä roolin asukas- ja asiakasosallisuuden edistämiseksi. Henkilöstön hyvinvointi ja työssä viihtyminen kuuluu ensisijaisesti hyvinvointialueen henkilöstöpalveluille ja henkilöstön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia kehitetään yhteistyössä hyvinvointialueen henkilöstöpalvelujen kanssa.

Sidosryhmien osallisuus

Sidosryhmien osallisuutta tarkastellaan tässä ohjelmassa erityisesti järjestöjen osalta, sillä lain mukaan hyvinvointialueella on velvollisuus edistää järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikuttamismahdollisuuksia. Järjestöillä on kaksoisrooli osallisuusohjelmassa: järjestöjen omien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämisen lisäksi järjestöt toimivat hyvinvointialueen kumppaneina asukas- ja asiakasosallisuuden edistämiseksi. Muut sidosryhmät, kuten kunnat, seurakunnat, yhdistykset, oppilaitokset ja yritykset toimivat myös asukas- ja asiakasosallisuuden edistämisen kumppaneina.

7. Osallisuutta ohjaava lainsäädäntö

Suomen perustuslaki 731/1999

Suomen perustuslaissa on säädetty yksilön oikeudesta osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen. Nämä oikeudet kuuluvat kansanvaltaan. Lain mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia, eikä ketään saa asettaa eri asemaan iän, sukupuolen, alkuperän, kielen, uskonnon, vakauksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Jokaisella 18 vuotta täyttäneellä on oikeus äänestää valtiollisissa vaaleissa ja kansanäänestyksissä.

- **Suomen perustuslaki 731/1999**
finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731

Laki hyvinvointialueesta 611/2021

Hyvinvointialuelain mukaan hyvinvointialueen asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa hyvinvointialueen toimintaan. Aluevaltuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä. Lisäksi jokaisella 18 vuotta täyttäneellä on oikeus osallistua sen hyvinvointialueen aluevaaliäänestykseen, johon hänen oma asuinkuntansa kuuluu. Hyvinvointialueen jäsenellä on myös oikeus tehdä aloitteita hyvinvointialueen toimintaa koskevista asioissa.

- **Laki hyvinvointialueesta 611/2021**
finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210611

Muut taustalla vaikuttavat lait

Perustuslain ja hyvinvointialuelain lisäksi seuraavat lait ja säädökset ohjaavat kansalaisten ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen käyttäjien osallistumis- ja vaikuttamisoikeuksien toteutumista:

- **Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977**
finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770519
- **Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992**
finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785
- **Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000**
finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812
- **Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021**
finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210612
- **Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987**
finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380
- **Sosiaalihuoltolaki 1301/2014**
finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301
- **Terveydenhuoltolaki 1326/2010**
finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326
- **Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016**
finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2
- **Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014**
finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325
- **Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta 609/1986**
finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609
- **Saavutettavuusdirektiivi ja -vaatimukset**
saavutettavuusvaatimukset.fi/digipalvelulain-vaatimukset/

8. Osallisuusohjelman taustalla vaikuttavat ohjelmat ja dokumentit

Hallitusohjelma 2019: Osallistava ja osaava Suomi

Hallitusohjelmaan on kirjattu hallituksen lupaukset kansalaisille koskien politiikan uudistamista, uudenlaista vuorovaikutusta ja osallistumisentapoja sekä demokratian, osallisuuden ja luottamuksen vahvistamista.

Keinoiksi edistää osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia on mainittu suoran demokratian keinot, kuten käyttäjädemokratia, erilaiset kansalaisista koostuvat raadit ja valtuustot, haastattelut sekä osallistuva budjetointi.

Kansallinen demokratiaohjelma 2025

Tavoitteena edistää osallisuutta ja vuorovaikutusta kansalaisten ja hallinnon välillä vahvistamalla osallisuutta ja lähidemokratiaa. Demokratiaohjelma sisältää hallitusohjelman osallisuutta koskevat toimet ja toimii kattona muille demokratiaa ja osallisuutta edistäville hankkeille.

Demokratiaohjelman painopistealueet:

1. Osallisuus ja uudenlainen vuorovaikutus
2. Edustuksellinen demokratia
3. Suora ja osallistuva demokratia
4. Hallinnon avoimuus, kuuleminen ja kansalaisyhteiskunta sekä
5. Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus ja nuorten osallisuus.

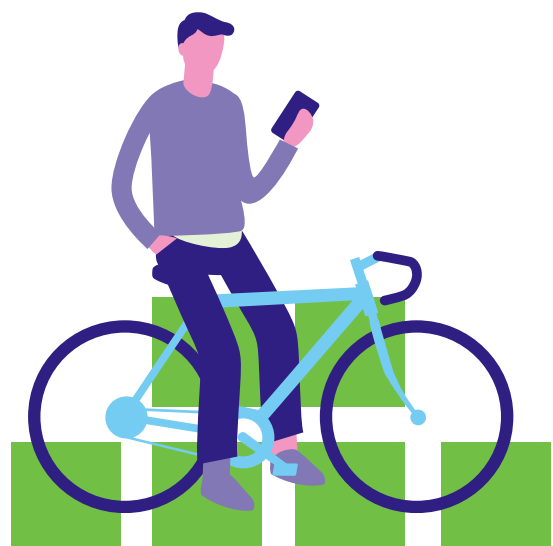
Kansallinen asiakas- ja potilasturvallisuusstrategia 2022-2026

Tavoitteena edistää osallisuutta, turvallisuutta vahvistavia toimia ja turvallisuuskulttuurin johtamista Suomessa.

Osallisuutta koskevat tavoitteet:

Yhdessä asiakkaiden ja potilaiden kanssa

1. Lisäämme osallisuutta turvallisuuden parantamiseksi
2. Edistämme asiakas- ja potilasturvallisuustyötä samaa tahtia
3. Asiakkaiden, potilaiden ja läheisten kokemukset ohjaavat palveluidemme kehittämistä

Osallistumisen ohjelma (Sitra)

Tavoitteena tukea hyvinvointialueita toteuttamaan hyvinvointialuelain (29 §) mukaisesti alueen asukkaiden ja palvelujen käyttäjien oikeutta osallistua ja vaikuttaa hyvinvointialueen toimintaan. Osallistumisen ohjelma keskittyy erityisesti hyvinvointialueen asukkaiden oikeuteen osallistua päätöksentekoon.

Ohjelman on työstänyt Sitran koordinoima Demokratia-teemaryhmä yhdessä ajatushautomo Demos Helsingin, Gesund Partnersin ja Sitran asiantuntijoiden kanssa. Syksyllä 2021 perustettuun Demokratia-teemaryhmään kuuluvat Sitran lisäksi sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, valtiovarainministeriö, oikeusministeriö ja Kuntaliitto sekä hyvinvointialueiden asukkaiden osallistumisesta ja demokratiasta vastaavat viranhaltijat.

Osallistuva Vantaa –ohjelma 2022–2025

Päätavoitteet:

1. Vantaalaiset kokevat osallisuutta.
2. Vantaalaiset ovat tyytyväisiä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiinsa.
3. Vantaan äänestysprosentti nousee kuntavaaleissa.
4. Asukasvuorovaikutuksen kanavat ovat tunnettuja.

Alatavoitteet:

1. Vahvistamme alueellista osallisuutta
2. Kokeilemme ja kehitämme osallisuuden digiratkaisuja
3. Kohtaamme ja käymme puntaroivaa keskustelua
4. Tuemme hiljaisien ryhmien osallisuutta
5. Suora osallistuminen täydentää edustuksellista osallisuutta

Vantaan kaupungin sote-toimialan osallisuus-suunnitelma 2021

Tavoitteet:

1. Tieto-osallisuuden kehittäminen
2. Kehitetään osallisuutta tukevaa toimintakulttuuria
3. Osallistuvantaa.fi -portaalin käytön laajentaminen

Keravan kaupunkistrategia 2021–2025

Osallisuus: Keravalla toimitaan avoimesti, vuorovaikutteisesti ja osallistaen. Osallisuus näkyy monipuolisena asukastoimintana, laadukkaana viestintänä, vaikuttamisen mahdollisuuksina ja kohtaamisina. Keravalaisia kannustetaan aktiiviseen ja omaehtoisen toiminnan luomiseen. Kaupunki haluaa toimia alustana, joka toimii mahdollistajana aktiivisten kaupunkilaisten toiminnalle. Kaupunki tukee yhteisöllisyyttä tarjoamalla asukkaiden ja yhteisöjen käyttöön tiloja, neuvontaa, ohjausta ja verkostoja.

Strateginen linjaus: Sydämessä Keravalainen

Tavoite: Keravalaiden asukkaiden, yhteisöjen ja vapaaehtoistyötä tekevien osallisuuden kokemus vahvistuu.

9. Hyvinvointialueen strategia ja hallintosääntö

Hyvinvointialuestrategia

Strateginen näkökulma: Toimimme yhdessä

Hyvinvointialueen strategiassa tulee lain mukaan (laki hyvinvointialueesta 41 §) ottaa huomioon asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen osallisuustyöstä päättää aluevaltuusto käsitellessään hyvinvointialueen osallisuusohjelman vuoden 2023 alussa. Osallisuusohjelman keskeisenä tavoitteena on vahvistaa tasa-arvoista ja yhdenvertaista osallisuutta hyvinvointialueella. Kevään 2023 aikana laaditaan toimialakohtaiset osallisuussuunnitelmat, joihin kirjataan tarkemmat toimenpiteet, vastuut ja aikataulu osallisuuden edistämiseksi palveluissa.

Osallisuutta koskeva tavoite:

Asukkailla, asiakkailta, työntekijöillä, vaikuttamistoimielimillä, järjestöillä ja yrityksillä on monipuoliset mahdollisuudet osallistua hyvinvointialueemme toimintaan ja sen kehittämiseen.

Hallintosääntö

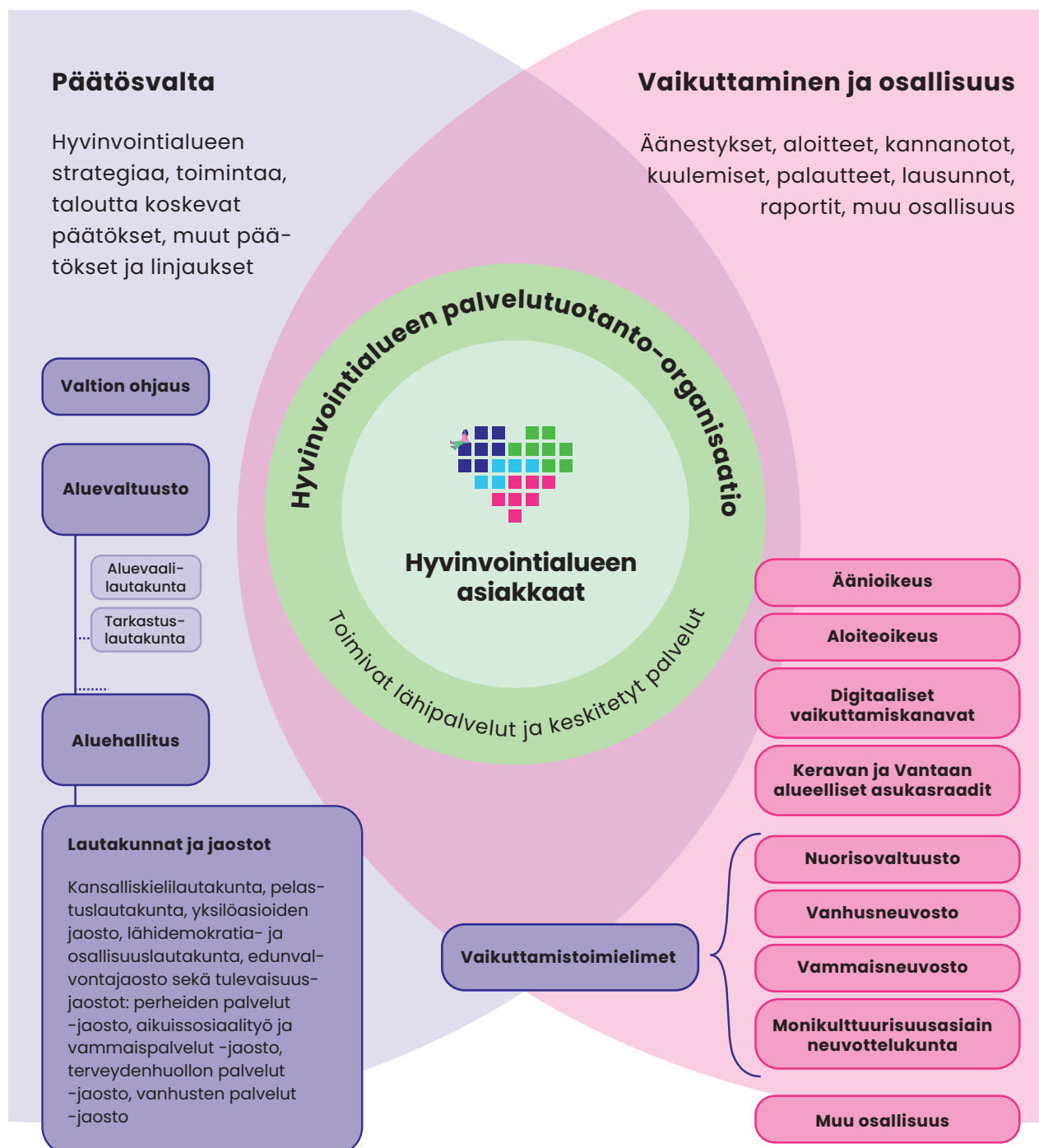
6 § Hyvinvointialueen asukkaiden osallistuminen

Hyvinvointialueen asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa hyvinvointialueen toimintaan. Aluevaltuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen mahdollisuuksista ja menetelmistä. Toimialat huolehtivat suunnitelmallisesti omassa toiminnassaan siitä, että hyvinvointialueen asukkailla on mahdollisuus vaikuttaa oikea-aikaisesti ja vuorovaikutteisesti hyvinvointialueen toimintaan.

10. Hyvinvointialueen toimielimet

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen poliittisen päätösvallan ja osallisuuden rakenteiden tavoitetilä (2023–2024)

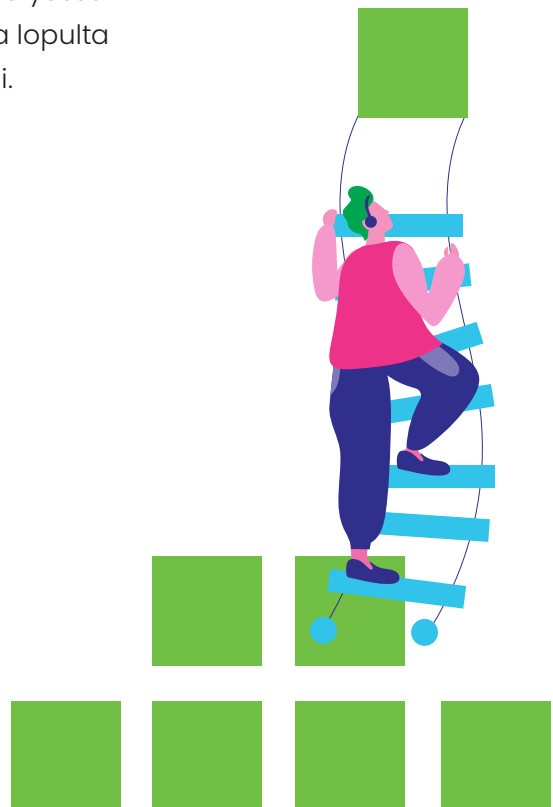
Kuvaus taustamateriaaleissa kohdassa 2.3

11. Lähidemokratia- ja osallisuuslautakunta

Hyvinvointialueelle asetettavat toimielimet, jotka eivät ole lakisääteisiä, on määritelty hyvinvointialueen hallintosäännössä. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueelle on perustettu lähidemokratia- ja osallisuuslautakunta, jonka tehtäviin hyvinvointialueen hallintosäännön 25 §:n mukaan kuuluu:

1. hyvinvointialueen osallisuusohjelman valmistelu
2. asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen ja kehittäminen
3. yhteistyö vaikuttamistoimielinten kanssa
4. järjestöyhteistyön koordinointi
5. vuorovaikutteisen ja asiakaslähtöisen toiminnan sekä yhteisöllisyyden edistäminen
6. hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen sekä
7. hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman valmistelu.

Osallisuusohjelman laatiminen tapahtuu tiiviissä yhteistyössä lähidemokratia- ja osallisuuslautakunnan kanssa, joka lopulta valmistelelee ohjelman aluevaltuustolle hyväksyttäväksi.

12. Vaikuttamistoimielimet

19 § Nuorisovaltuusto

Nuorisovaltuuston tehtävänä on edustaa nuoria hyvinvointialueen päätöksenteossa ja tuoda nuorten ääni kuuluviin. Nuorisovaltuusto ottaa kantaa päätettäviin asioihin sekä tekee aloitteita ja kannanottoja. Lisäksi nuorisovaltuusto tiedottaa nuoria päättäjien toiminnasta ja auttaa löytämään erilaisia tapoja vaikuttaa.

Nuorisovaltuusto edistää nuorten ja päättäjien välistä vuoropuhelua, mahdollistaen nuorten aidon osallistumisen päätöksenteko-prosesseihin. Nuorisovaltuustot järjestävät myös erilaisia tapahtumia ja kampanjoita.

20 § Vanhusneuvosto

Vanhusneuvoston tehtävänä on edustaa ikääntyneitä henkilöitä hyvinvointialueen päätöksenteossa ja tuoda heidän äänensä kuuluviin. Tehtäviin kuuluu aloitteiden, kannanottojen ja lausuntojen tekeminen

Vanhusneuvostolla on oltava mahdollisuus osallistua ikääntyneen väestön hyvinvointia koskevan suunnitelman valmisteluun sekä palveluiden riittävyyden ja laadun arviointiin.

21 § Vammaisneuvosto

Vammaisneuvoston tehtävänä on edustaa vammaisia henkilöitä hyvinvointialueen päätöksenteossa sekä vaikuttaa suunnitteluun, päätöksentekoon ja seurantaan hyvinvointialueella. Vammaisneuvoston tehtäviin kuuluu aloitteiden, lausuntojen ja kannanottojen tekeminen vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen edistämiseksi.

Vammaisneuvoston tavoitteena on vammaisnäkökulman huomioon ottaminen päätöksenteon valmistelussa ja päätöksenteossa.

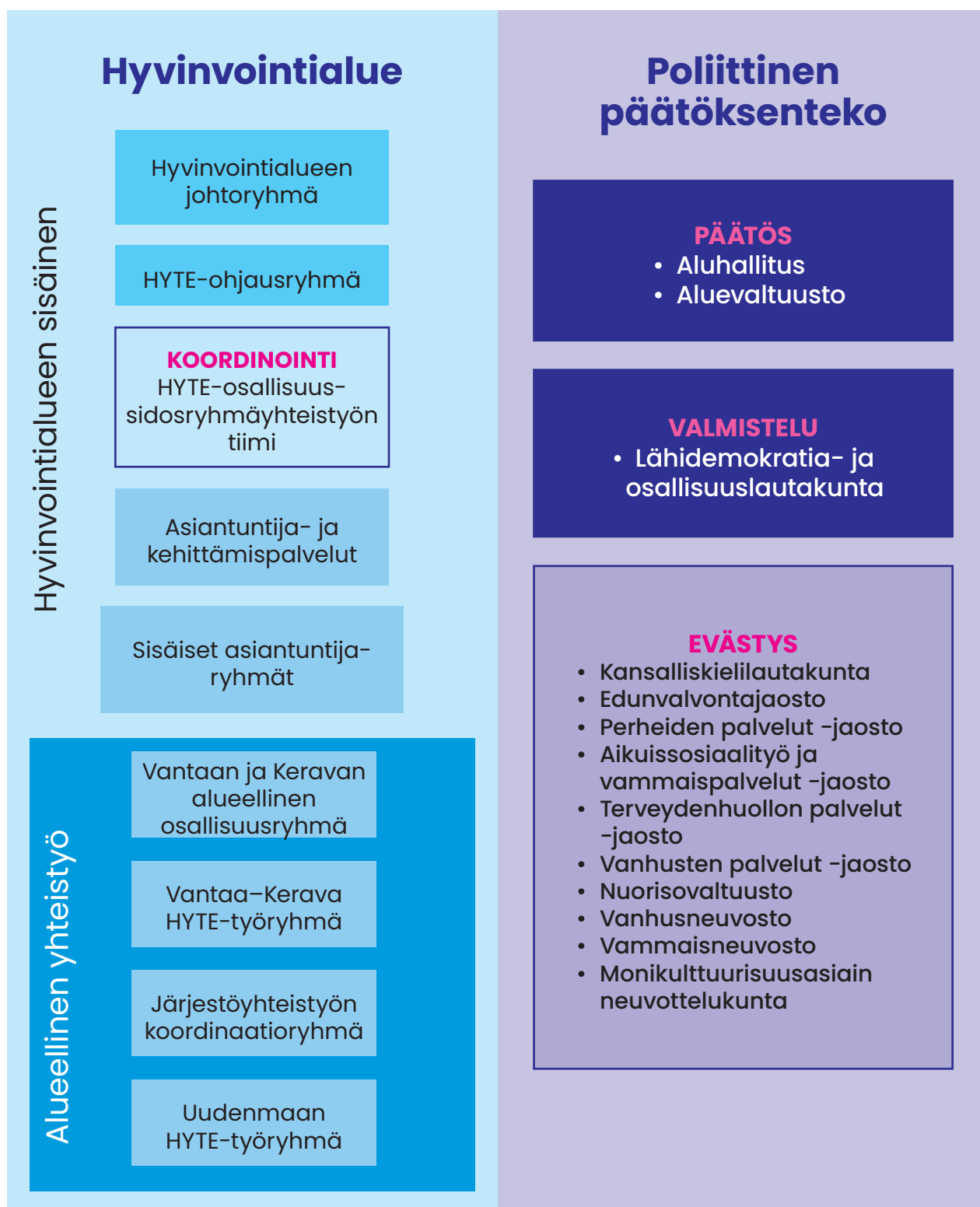
22 § Monikulttuurisuusasiain neuvottelukunta

Monikulttuurisuusasiain neuvottelukunnan tehtävänä on edustaa eri kieli- ja kulttuuritaustaisia henkilöitä hyvinvointialueen päätöksenteossa. Neuvottelukunnan tehtävänä on edistää eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien henkilöiden oikeuksien toteutumista ja vaikuttamismahdollisuuksia aloitteiden, lausuntojen ja kannanottojen avulla sekä osallistumalla hyvinvointialueen suunnitteluun, päätöksentekoon ja seurantaan.

13. Osallisuusohjelman laatimis- ja päätöksentekoprosessi

14. Osallisuuden johtaminen ja koordinointi

Kuvaus taustamateriaaleissa kohdassa 2.5

15. Osallisuuden toteutuminen Vantaan ja Keravan sote-palveluissa 2022

Tieto-osallisuus

- Mieli- ja asiakaspalautekyselyt
 - Asiakastyytyväisyyskyselyt
- Kaupungin palautekanava (palauteiden läpikäynti tiimeissä)
- Kehittämisideoiden keräys (Osallistuva-Vantaa.fi -palvelun hyödyntäminen)
- Monipuoliset tiedonvälityskanavat
 - Verkkosivut ja sosiaalinen media
 - Avoimet kohtaamispaikat, tapahtumat

Suunnitteluosallisuus

- Asiakasraadit, työpajat
- Kokemusasiantuntijatoiminta, vertais-toiminta
 - Kokemusasiantuntijat ovat olleet mukana palveluiden kehittämisessä ja palvelutapahtumissa työntekijän parina

Henkilöstön osallisuus

mm. erilaiset työryhmät, kyselyt ja palautteet

Toimintaosallisuus

- Osallisuus asiakastyössä
- Asukaskokoukset, yhteisöhoitollinen työote, motivoiva haastattelu
- Vapaaehtoistyö
- Oppilaitosyhteistyö ja tutkimus, yhteistyö järjestöjen kanssa
- Jalkautuva työ

Päätöksenteko-osallisuus

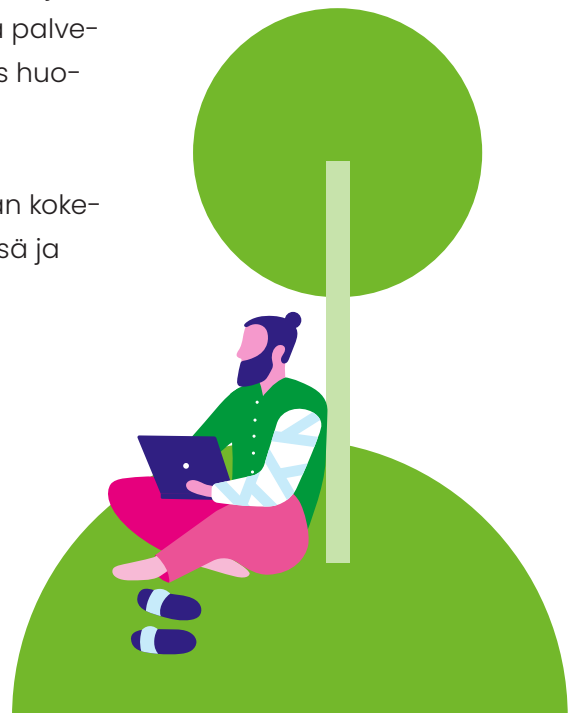
- Tiivis yhteistyö vaikuttamistoimielinten kanssa
- Asukas- ja asiakasraadit
- Suunnitelmien kommentointimahdollisuus
- Lausunnot
- Yhteiskehittäminen

16. Kokemusasiantuntijatoiminta

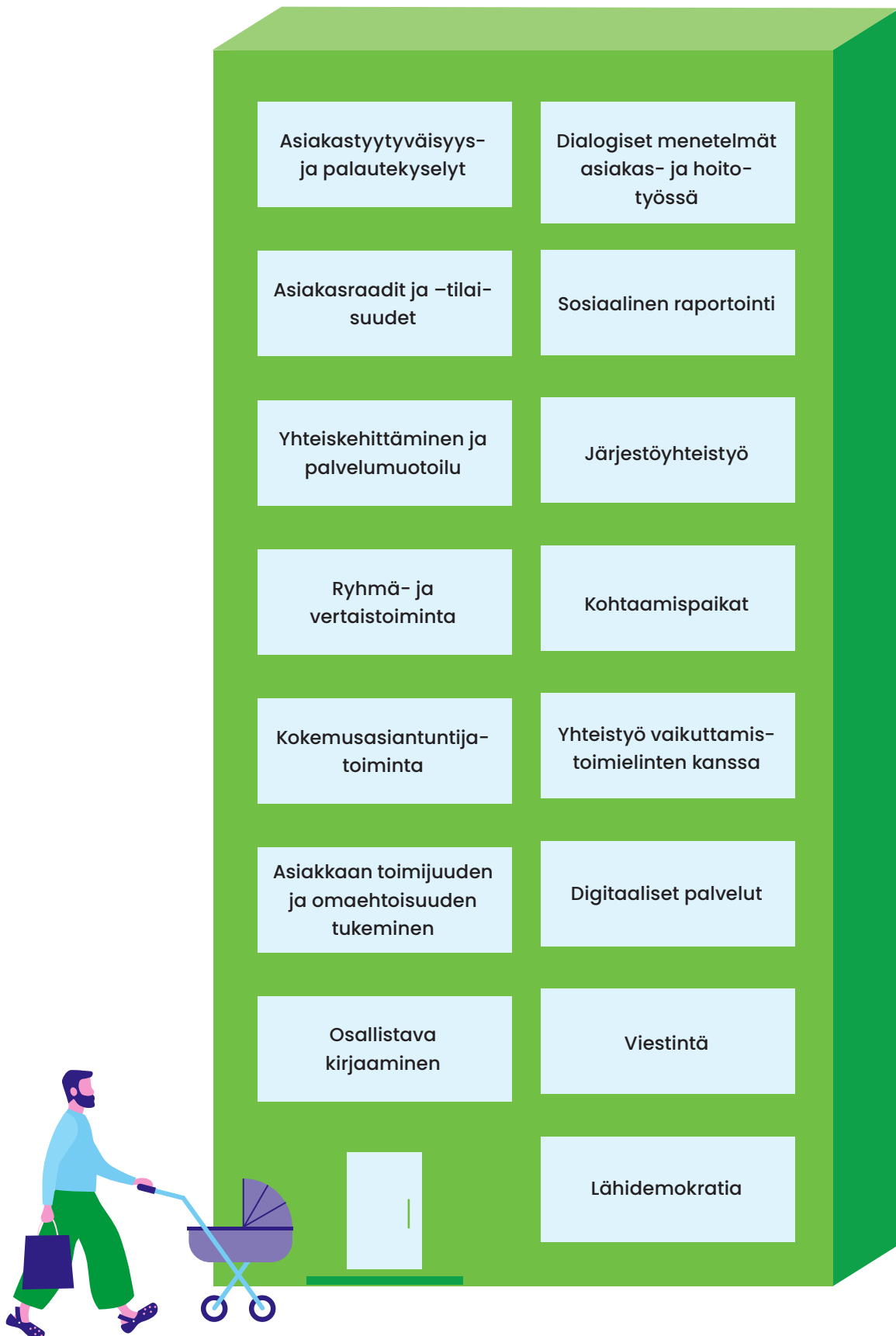
Kokemusasiantuntijatoiminta on kehitetty edistämään asiakaslähtöisyyttä sekä kehittämään palveluita asiakkaan kokemustietoa hyödyntäen. Kokemusasiantuntijalla on oma-kohtainen kokemus esimerkiksi sairaudesta tai sairastavan läheisenä olemisesta. Kokemusasiantuntija -nimikettä käytetään henkilöstä, joka on oman kokemuksen lisäksi käynyt kokemusasiantuntijakoulutuksen. Keskeistä on oma halu palveluiden kehittämiseen ja muiden auttamiseen. Kokemusasiantuntija voi toimia esimerkiksi vertaisohjaajana tai kokemuskouluttajana sekä osallistua työryhmiin. Kokemusasiantuntijuus ei kuitenkaan tarkoita pelkästään päihde- ja mielenterveyspalveluissa toimivaa vertaistyöntekijää, vaan kokemus voi olla laajasti mistä tahansa sairaudesta tai sote-palveluiden käytöstä.

Kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen palveluissa on hyvinvointialueella tärkeää, jotta asiakkaan ääni tulee kuuluviin palveluiden suunnittelussa ja toteuttamisessa. Kokemusasiantuntijuus täydentää kehittämistyötä ja tuo siihen kokemukseen pohjautuvaa tietoa palveluiden toimivuudesta. Parhaimmillaan kokemusasiantuntijatoiminnan avulla voidaan havaita kehittämiskohteita tai toimivia käytäntöjä, jotka muuten jäisivät huomaamatta, ja näin kehittää palveluita yhä asiakaslähtöisemmiksi, kustannustehokkuus huomioiden.

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella hyödynnetään kokemusasiantuntijatoimintaa palveluiden järjestämisessä ja kehittämisessä.

17. Esimerkkejä osallisuuden keinoista

18. Osallisuusohjelman seuranta ja arviointi

Valtuustokausittain:

Raportointi aluevaltuustolle

Vuosittain:

Raportointi johdolle sekä lähidemokratia- ja osallisuuslautakunnalle

Valtuustokausittain:

Osallisuustyötä ohjaavat strategiset suunta-
viivat

Hyvinvointi-
aluestrategian
kirjaukset

Valtuustokausittain:

Painopistealueet, tavoitteet, toimenpiteet, mittarit, seuranta ja arviointi

Alueellisen
osallisuusohjelman
laatiminen

Osallisuusohjelman
raportointi

Osallisuustyölle
nimetty työryhmä
seuraa ja arvioi
ohjelman toteutumista

Toimialakohtaiset
osallisuussuunnitelmat

Valtuustokausittain:

Tarkemmat vastuut, aikataulu, toimenpiteet, toimenpiteiden seuranta ja mittarit

Osallisuusohjelman tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit

1. tavoite: Tarjoamme tietoa osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista eri kanavia hyödyntäen

Toimenpiteet	Kohderyhmä	Mittarit
1. Hyvinvointialueen viestintäkanavat ovat selkeät ja helposti ymmärrettävät	1. Kaikki kohderyhmät	<p>Omaa hoitoa/palvelua koskeva mittari: Asiakaspalautekyselyn kysymykset: "Tiedän miten hoitoni/palveluni jatkuu" ja "Saamani tieto hoidosta/palvelusta oli ymmärrettävää" (on saanut tietoa, on ollut ymmärrettävää)</p>
2. Neuvontaa ja asiakasohjausta toteutetaan asiakaslähtöisesti ja ajantasaisesti	2. Asukkaat, asiakkaat	
3. Viestinnässä tunnistetaan eri ryhmien erityistarpeet ja tietoa välitetään monikanavaisesti	3. Kaikki kohderyhmät	<p>Hyvinvointialuetta koskeva mittari: Osallisuuskysely: asukas ja asiakas on saanut tietoa osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista hyvinvointialueella (vastausprosentti ja kuinka moni on saanut tietoa, kyllä/ei tai 1-5 tms.)</p> <p>Toimialojen osallisuus-suunnitelmien tieto raportoidaan osana osallisuusohjelman arviointia ja kehittämistä</p>

2. tavoite: Otamme eri ryhmät mukaan hyvinvointialueen toiminnan suunnitteluun

Toimenpiteet	Kohderyhmä	Mittarit
<p>1. Hyvinvointialueelle luodaan säännölliset yhteiskehittämisen rakenteet yhteistyössä asukkaiden, palvelujen käyttäjien, henkilöstön ja sidosryhmien kanssa</p>	<p>1. Kaikki kohderyhmät</p>	<p>Omaa hoitoa/palvelua koskeva mittari: Asiakaspalautekyselyyn kysymys: "Hoitoani/asiaani koskevat päätökset tehtiin yhteistyössä kanssani" (on tehty yhteistyössä)</p>
<p>2. Asiakaspalautetta kerätään, käsitellään ja hyödynnetään toiminnan kehittämisessä säännöllisesti. Yhteenveto tuloksista on julkisesti saatavilla.</p>	<p>2.-4. Asukkaat, asiakkaat</p>	<p>Hyvinvointialuetta koskeva mittari: Asukas- ja asiakasraatien toteutuminen, määrä ja osallistujat (myös ne, jotka eivät aktiivisesti ole järjestön tms. toiminnan piirissä)</p>
<p>3. Hyvinvointialueella hyödynnetään monipuolisesti kokemusasiantuntijoita toiminnan kehittämisessä</p>		<p>Toimialojen osallisuus-suunnitelmien tieto raportoidaan osana osallisuusohjelman arviointia ja kehittämistä</p>
<p>4. Asukkaat ja palvelujen käyttäjät voivat osallistua hyvinvointialueen toiminnan suunnitteluun asukas- ja asiakasraatien kautta</p>		

3. tavoite: Edistämme mahdollisuuksia järjestää itse ja osallistua toimintaan hyvinvointialueella

Toimenpiteet	Kohderyhmä	Mittarit
<p>1. Asiakkaiden toimintamahdollisuuksia vahvistetaan hyvinvointialueen eri palveluyksiköissä</p> <p>2. Hyvinvointialueella käytetään esteettömiä ja saavutettavia tiloja toiminnan järjestämistä varten</p> <p>3. Hyvinvointialueella järjestetään asukasfoorumeja ja – iltoja yhteistyössä kaupunkien kanssa</p> <p>4. Hyvinvointialueella myönnetään avustuksia toiminnan järjestämiseen</p>	<p>1.-3. Asukkaat, asiakkaat</p> <p>4. Asukkaat, asiakkaat, järjestöt, muut sidosryhmät</p>	<p>Hyvinvointialuetta koskeva mittari:</p> <ul style="list-style-type: none"> Asukasfoorumien ja – iltojen toteutuminen yhteistyössä kaupunkien kanssa, määrä ja osallistujat (myös ne, jotka eivät aktiivisesti ole järjestön tms. toiminnan piirissä) Jaetun avustusten määrä <p>Toimialojen osallisuussuunnitelmien tieto raportoidaan osana osallisuushjelman arviointia ja kehittämistä</p>

4. tavoite: Mahdollistamme osallistumisen itseä ja hyvinvointialuetta koskevaan päätöksentekoon

Toimenpiteet	Kohderyhmä	Mittarit
1. Hyvinvointialueen asiakkaat osallistuvat omaa hoitoa koskevaan suunnitteluun ja päätöksentekoon	1. Kaikki kohderyhmät	<p>Omaa hoitoa/palvelua koskeva mittari: Asiakaspalautekyselyyn kysymys: "Hoitoani/asiaani koskevat päätökset tehtiin yhteistyössä kanssani" (on tehty yhteistyössä)</p> <p>Hyvinvointialuetta koskeva mittari:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Äänestysprosentti kasvaa aluevaaleissa ▪ Hyvinvointialuealoitteiden määrä ▪ Vaikuttamistoimielinten vaikuttamis-mahdollisuudet kasvavat (toimenpiteet/kokemus) ▪ Asukaskyselyjen tulosten hyödyntäminen päätöksenteossa <p>Toimialojen osallisuussuunnitelmien tieto raportoidaan osana osallisuusohjelman arviointia ja kehittämistä</p>
2. Hyvinvointialuetta koskeva ajantasainen tieto on julkisesti näkyvissä kaikille	2. Kaikki kohderyhmät	
3. Päätösten ennakkovaikutusten arviointia (EVA) toteutetaan suunnitelmallisesti ja saatua tietoa hyödynnetään johtamisessa	3. Asiakkaat	
4. Hyvinvointialueella toteutetaan asukaskyselyjä osana päätettävien asioiden valmistelua	4. Asukkaat	

5. tavoite: Hyvinvointialueen henkilöstö tietää, osaa ja tahtoo osallistua hyvinvointialueen ja osallisuuden kehittämiseen

Toimenpiteet	Kohderyhmä	Mittarit
<p>1. Henkilöstön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia lisätään valmentavan johtamisen keinoin</p> <p>2. Henkilöstön osallistumismahdollisuuksista tiedotetaan hyvinvointialueen sisäisillä viestintäkanavilla</p> <p>3. Henkilöstölle luodaan erilaisia ja eri tasoisia osallistumisen ja vaikuttamisen paikkoja</p> <p>4. Henkilöstöä perehdytetään ja koulutetaan osallisuustyöhön</p>	1.-4. Henkilöstö	<ul style="list-style-type: none">▪ Toteutuneet toimenpiteet osallisuuden edistämiseksi▪ Palautekysely/henkilöstön tyytyväisyyttä ja hyvinvointia koskeva kysely▪ Henkilöstön perehdytys- ja koulutustilaisuudet, osallistujat, palaute

6. tavoite: Mahdollistamme yhdessä asukkaiden hyvinvointia ja sidosryhmien osallistumista, toimijuutta ja vaikuttamista

Toimenpiteet	Kohderyhmä	Mittarit
1. Sidosryhmille luodaan rakenteet ja monipuoliset tavat osallistua hyvinvointialueen toimintaan	1.-3. Kaikki sidosryhmät	<ul style="list-style-type: none">▪ Luodut rakenteet ja toimintamallit yhteiskehittämiseksi▪ Yhdessä kehitettyjen toimintamallien määrä ja kuvaus▪ Laadittu suunnitelma järjestöyhteistyölle, suunnitelman toteutuminen▪ Palautekysely
2. Hyvinvointialueen palveluja kehitetään yhteistyössä sidosryhmien kanssa		
3. Asukas- ja asiakasosallisuuden toimintamalleja kehitetään yhdessä sidosryhmien kanssa		
4. Järjestöyhteistyötä edistetään yhdessä laaditun suunnitelman mukaisesti	4. Järjestöt	

Osallisuusohjelman taustamateriaali

Tässä versiossa on lisätietoa osallisuusohjelman aihealueista ja taustasta.

1. Osallisuuden viitekehys ja osa-alueet

1.1 Osallisuuden viitekehys

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen osallisuusohjelmassa mukaillaan Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen osallisuuden viitekehystä, jonka taustalla vaikuttavat suomalaisen sosiologin Erik Allardtin hyvinvointinäkemys, Amartya Senin ja Martha Nussbaumin Capabilities Approach -teoria, Manfred Max-Neefin inhimillisen kehityksen malli sekä Aaron Thompsonin ja Michaeln Wildavskyn kulttuurisen köyhyyden teoria.

Erik Allardtin hyvinvointinäkemys

mukaan hyvinvointi tarkoittaa tilaa, jossa yksilön tarpeet tulevat tyydyttyiksi. Tätä tilaa voidaan tarkastella elintason (fysiologiset tarpeet, tulot, asuminen, työllisyys, koulutus ja terveys), yksilön käytöksen suhteessa muihin (paikallis-, perhe- ja ystävyyssuhteet) sekä itsensä toteuttamisen (yksilön suhde yhteiskuntaan, arvostus, korvaamattomuus) kautta.

Senin ja Nussbaumin Capabilities

Approach -viitekehysessä korostuu toimijuus. Teorian mukaan köyhyys estää vapau-

den tavoitella asioita, joita yksilö, yhteisö ja yhteiskunta arvostavat. Nussbaum on lisannut kymmenen tekijää, joiden tulisi jollain tasolla toteutua jokaisen yksilön elämässä, jotta ihminen voi elää elämän arvoista elämää. Jokaisella yksilöllä tulisi olla vähintäänkin oikeus kunkin listassa mainitun tekijän toteutumiseen hallituksen ja muiden instituutioiden puolesta. Tähän listaan sisältyy elämä itsessään, terveys, koskemattomuus, aistit ja mielikuvitus, tunteet, järki, liittyminen ja yhteys muihin ihmisiin ja lajeihin, leikki sekä omaan elinympäristöön vaikuttaminen.

Manfred Max-Neefin inhimillisen kehityksen malli

sisältää yhdeksän tarvetta, joita ovat olemassaolo, turva, tunteet, ymmärtäminen, osallistuminen, joutilaisuus, luovuus, identiteetti sekä vapaus. Tarpeiden ilmeneminen on kuvattu neljän eri osa-alueen kautta, joita ovat oleminen, omistaminen, tekeminen sekä vuorovaikutus. Esimerkiksi olemassaolon tarve olemisen tasolla näkyy fyysisenä ja henkisenä terveytenä, omistamisen tasolla ravintona, asumisena ja toimeentulona, tekemisen tasolla ruoan,

lisääntymisen, levon ja työn muodossa sekä vuorovaikutuksen tasolla elinympäristöissä ja muissa sosiaalisissa ympäristöissä. Tarpeet ovat inhimillisen toiminnan taustalla vaikuttavia tekijöitä ja niiden puuttuminen lisää osattomuutta.

Aaron Thompsonin ja Michael Wildavskyn kulttuurisen köyhyyden teoriassa todetaan, että ihmisillä on mahdollisuus hallita omia tarpeitaan ja voimavarojaan. Voimavarojen, tai resurssien hallintaa Thompson ja Wildavsky tarkastelevat järjestyksen ja kontrollin näkökulmasta. Esimerkki järjestäytyneestä hallinnasta on edustuksellinen demokratia, jossa valitut edustajat taistelevat julkishallinnon resursseista ja hallinnasta eri tasoilla. Resurssien hallintaa on lisätty paikallisdemokratian, erilaisten raatien sekä kansalaisaloitteiden avulla. Valta ja resurssit näyttelevät keskeistä roolia olemassaolon turvaamisessa, joka on Max-Neefin mukaan yksi ihmiselämän perustarpeista.

1.2 Haavoittuvassa asemassa olevien osallisuus

Sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdenvertaisuuden käsitteet –julkaisun (2019) mukaan haavoittuvassa asemassa olevalla väestöllä tarkoitetaan henkilöitä, joilla oman vaiku-

tusvaltansa ulkopuolella olevien tekijöiden vuoksi ei ole muihin väestöryhmiin nähden samanlaisia mahdollisuuksia ja riski joutua eriarvoiseen asemaan. Haavoittuvassa asemassa olevilla henkilöillä voi olla yksi tai useampia riskejä liittyen terveyteen, toimeentuloon, sosiaalisiin suhteisiin tai elinolosuhteisiin, ja näiden riskien toteutuminen voi johtaa heikkoon asemaan yhteiskunnallisesti.

Haavoittuvassa asemassa olevia ryhmiä voivat olla yksittäisissä tilanteissa tai palvelussa esimerkiksi lapset, vanhukset, työttömät, vammaiset henkilöt, pitkäaikaissairaat, mielenterveys- ja päihdehaasteiden kanssa elävät sekä eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvat.

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet huomioidaan tunnistamalla nämä ryhmät eri palvelujen tasolla ja hyödyntämällä yhteiskehittämisen keinoja asukkaiden, asiakkaiden, kokemusasiantuntijoiden, henkilöstön ja sidosryhmien kanssa työskennellessä.

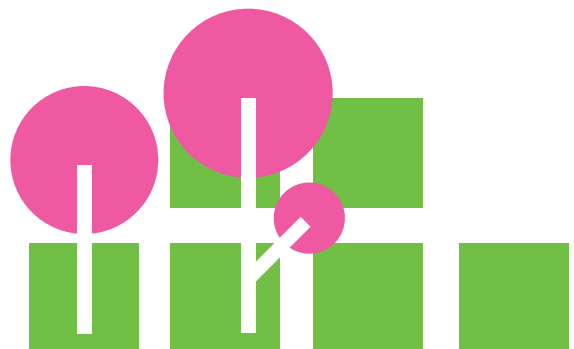
Hyvinvointialueen avustuksia sosiaali- ja terveydenhuoltoa tukevaan toimintaan kohdennetaan haavoittuville ryhmille. Avustuksensaajan tulee osallistaa kohderyhmiä toiminnan kehittämiseen.

2. Osallisuusohjelman tausta ja toimintaympäristöt

2.1 Osallisuusohjelma kansallisesti

Kuntaliitto ja THL on suositellut kuntia ja hyvinvointialueita laatimaan osallisuusohjelman, johon on kirjattuna tavoitteet, toimenpiteet, resurssit, seuranta ja arviointi osallisuuden edistämiseksi. Ohjelma auttaa päätöksentekijöitä ymmärtämään, miten demokratiaa ja osallisuutta voidaan edistää julkisen sektorin toiminnassa. Osallisuusohjelmaan asetettavien tavoitteiden ja toimenpiteiden taustalla vaikuttaa alueen osallisuuden lähtötilanne sekä strategiaan kirjatut painopistealueet ja tavoitteet. Osallisuusohjelmaa laatiessa tulee miettiä mitkä ovat kyseisen alueen tarpeet ja resurssit osallisuuden edistämiseksi.

Asukkaiden kokemus osallisuudesta on hyödyksi julkisen sektorin toimijalle sekä yksilön hyvinvoinnin edistämisen että yhteisöllisen osallistumisen näkökulmasta. Mitä sitoutuneempi ja kiinnittyneempi henkilö on omaan ympäristöönsä, sitä varmemmin hänellä on myös halua vaikuttaa alueen toiminnan ja palveluiden kehittämiseen. Asukkaan osallistumisen myötä julkisen sektorin toimijan on mahdollista lisätä asiakasymmärrystä sekä kehittää oikea-aikaisia, laadukkaita ja asukkaiden tarpeisiin vastaavia palveluita.

2.2 Eri ryhmien odotukset osallisuuden toteutumiseksi

Syksyn 2021 osallisuustyöpajojen aineistoa, jota on hyödynnetty osallisuusohjelman taustalla.

Asiakas- ja asukasosallisuuden keskeiset odotukset	Sidosryhmäosallisuuden keskeiset odotukset	Henkilöstön osallisuuden keskeiset odotukset
<ul style="list-style-type: none">• Varmistetaan osallisuuden toteutuminen tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti; eri ryhmien osallisuuden mahdollistaminen (esim. lapset, ikääntyneet, maahanmuuttajat, omaishoitajat)• Mahdollistetaan osallisuus monilla tasoilla ja monipuolisella keinovalikoimalla; matalan kynnyksen paikkoja ja alustoja osallisuudelle, suora ja epäsuora osallisuus, live ja digi• Viestitään monikanavaisesti selkokielellä eri kieli- ja kulttuuriryhmät huomioiden• Jaetaan tietoa hyvinvointialueen toiminnasta, aluevaltuustojen tehtävistä sekä asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista	<ul style="list-style-type: none">• Hyödynnetään sidosryhmien (järjestöt, seurakunnat, yritykset, oppilaitokset) osaamista ja näkemystä asiakas- ja asukasosallisuuden edistämässä• Otetaan oppia sidosryhmien hyvistä käytännöistä ja toimintatavoista; sidosryhmät myös kouluttamassa hyvinvointialueen henkilöstöä• Pyydetään sidosryhmät mukaan kehittämistyöhön hyvinvointialueella; vahvistetaan ilmiölähtöistä yhteiskehittämistä• Luodaan uusia menetelmiä ja (digitaalisia)alustoja tiedon jakamiseen ja yhteistyöhön	<ul style="list-style-type: none">• Varmistetaan ajantasaisen tiedon saatavuus henkilöstölle ja huolehditaan viestinnästä henkilöstöltä johdolle ja toisin päin• Viestitään henkilöstölle palautteen ja kehittämisohjeiden perusteella tehtävistä muutoksista ja osallistumisen merkityksestä• Varmistetaan mahdollisuudet ja aika osallisuudelle; rakenteen tukevat kehittämistyöhön osallistumista (esim. kehittämisfoorumit). Halutessa kehittämistyöhön voi myös jättää osallistumatta• Lisätään henkilöstön mahdollisuuksia vaikuttaa omaan työhön ja työyhteisöön; kehitetään urapolkua (vertikaalisia ja horisontaalisia), luotetaan henkilöstön kykyihin ja asiantuntijuuteen kehittää omaa työtään

2.3 Hyvinvointialueen toimielimet

Hyvinvointialueen ylin päättävä elin on aluevaltuusto, jonka vastuulla on hyvinvointialueen toiminta ja talous. Aluevaltuustoon valitaan aluevaaleissa 58-89 valtuutettua kunkin hyvinvointialueen asukasmäärän perusteella. Yhden valtuustokauden pituus on neljä vuotta. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen aluevaltuustossa on 69 jäsentä. Aluehallitus vastaa hyvinvointialueen toiminnan, hallinnon ja talouden johtamisesta, joita hyvinvointialuejohtaja johtaa aluehallituksen alaisuudessa. Aluehallitus valmistelee hyvinvointialuestrategian aluevaltuustolle päätettäväksi. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen aluehallituksessa on 17 jäsentä. Aluehallituksen puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla valtuutettuja.

Yksilöasioiden jaosto ratkaisee ne asiat, joissa asiakas on halunnut saattaa viranhaltijan tekemän päätöksen monijäsenisen toimielimen käsiteltäväksi. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen yksilöasioiden jaostossa on seitsemän jäsentä. Tarkastuslautakunta on valtuuston asettama toimielin hallinnon ja talouden tarkastuksen ja arvioinnin järjestämistä varten. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen tarkastuslautakunnassa on 13 jäsentä. Kansalliskielilautakunta on kaksikielisten hyvinvointialueiden lakisääteinen, aluevaltuuston alainen toimielin, joka koostuu kielivähemmistöön kuuluvista henkilöistä. Lautakunnan tehtävänä on selvittää, arvioida ja lausua siitä, miten aluevaltuuston päätökset vaikuttavat kielellisten oikeuksien käytännön toteutumiseen, selvittää, arvioida ja määrittellä vähemmistökielillä tarjottavien palvelujen tarvetta ja seurata niiden saatavuutta ja laatua, tehdä aluehallitukselle ehdotuksia

toimenpiteiksi kielivähemmistön palvelujen kehittämiseksi sekä henkilöstön kielitaidon kehittämiseksi. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen kansalliskielilautakunnassa on seitsemän jäsentä. Pelastuslautakunta vastaa toiminta-alueen pelastustoimen ohjauksesta ja kehittämisestä. Keski-Uudenmaan pelastuslaitos vastaa pelastustoimen järjestämisestä sekä Vantaan ja Keravan että Keski-Uudenmaan hyvinvointialueilla. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen pelastuslautakunnassa on 15 jäsentä, joista kahdeksan tulee Vantaan ja Keravan hyvinvointialueelta ja seitsemän Keski-Uudenmaan hyvinvointialueelta.

Aluevaalilautakunnan tehtävänä on vahvistaa aluevaalien ehdokasasettelu sekä aluevaalien vaalitulokset. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen aluevaalilautakunnassa on viisi jäsentä. Edunvalvontajaosto vastaa hyvinvointialueen poliittisesta edunvalvonnasta, tekee kannanottoja ja antaa lausuntoja edunvalvonnallisissa asioissa sekä tekee ehdotuksia aluehallitukselle edunvalvonnan kehittämiseksi, valmistelee liikelaitosten, tytäryhtiöiden ja säätiöiden toiminnan ja talouden tavoitteet. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen edunvalvontajaostossa on viisi jäsentä. Tulevaisuusjaostojen tehtävänä on mm. seurata ja ennakoita palvelutarpeen kehitystä, esittää ratkaisuja tulevaisuuden haasteiden ratkaisemiseksi, tunnistaa demografian ja palvelutarpeen muutoksia, seurata palvelujen laatua ja vaikuttavuutta. Kussakin Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen tulevaisuusjaostossa on 11 jäsentä.

Lähidemokratia- ja osallisuuslautakunnasta on kerrottu tarkemmin osallisuusohjelman kohdassa 10 ja vaikuttamistoimielimistä on

kerrottu tarkemmin osallisuusohjelman kohdassa 11 sekä taustamateriaaleissa kohdassa 2.4.

2.4 Vaikuttamistoimielimet

Laki hyvinvointialueesta (611/2021, 32 § Hyvinvointialueen vaikuttamistoimielimet)

Aluehallituksen on asetettava nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi hyvinvointialueen nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä, ikääntyneen väestön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien turvaamiseksi hyvinvointialueen vanhusneuvosto sekä vammaisten henkilöiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi hyvinvointialueen vammaisneuvosto. Vaikuttamistoimielinten jäsenet valitaan hyvinvointialueen kunnissa toimivien vastaavien vaikuttamistoimielinten jäsenistä siten, että kustakin vaikuttamistoimielimestä valitaan vähintään yksi edustaja. Lisäksi vaikuttamistoimielimiin voidaan valita muita henkilöitä. Aluehallituksen on huolehdittava vaikuttamistoimielinten toimintaedellytyksistä.

Vaikuttamistoimielimille tulee antaa mahdollisuus vaikuttaa hyvinvointialueen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan asioissa, joilla on tai joilla vaikuttamistoimielin arvioi olevan merkitystä lasten ja nuorten, ikääntyneen väestön tai vammaisten henkilöiden ja heidän tarvitsemiensa palveluiden kannalta, ja vaikuttamistoimielimet tulee ottaa mukaan osallistumisen ja kuulemisen kehittämiseen hyvinvointialueella.

Hyvinvointialueen hallintosäntö 19–22 § Nuorisovaltuusto, vanhusneuvosto, vammaisneu-

vosto ja monikulttuurisuusasiain neuvottelukunta

Aluehallitus asettaa nuorisovaltuuston, vanhusneuvoston, vammaisneuvoston sekä monikulttuurisuusasiain neuvottelukunnan valtuustokausittain. Hyvinvointialuelain 32 §:n mukaan vaikuttamistoimielinten jäsenet valitaan hyvinvointialueen kunnissa toimivien vastaavien vaikuttamistoimielinten jäsenistä siten, että kustakin vaikuttamistoimielimestä valitaan vähintään yksi edustaja. Lisäksi vaikuttamistoimielimiin voidaan valita muita henkilöitä. Aluehallitus hyväksyy vaikuttamistoimielimelle toimintasäännön, joissa todetaan muun muassa toimielimen lakisääteiset ja mahdolliset muut tehtävät, jäsenten lukumäärä ja valintatapa, toimikausi, kokous- ja toimintakäytännöt, puheenjohtajan valinta, sihteerin tehtävien hoitaminen, toimintasuunnitelman laatiminen ja toimintakertomuksen antaminen sekä yhteistyö kuntatason vaikuttamistoimielimen kanssa.

2.5 Osallisuuden johtaminen ja koordinointi

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen osallisuustyön strategisesta johtamisesta vastaa hyvinvointialueen johtoryhmä. Osallisuustyön ohjausta ja linjaamista varten on perustettu erillinen ohjausryhmä, jonka tehtävänä on varmistaa osallisuustyön käytännön tason toteutuminen.

Osallisuuden kokonaiskoordinoinnista hyvinvointialueella vastaa erityisasiantuntija, joka työskentelee tiimissä yhdessä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen, järjestö- ja sidosryhmäyhteistyön sekä kielellisen yhdenvertaisuuden erityisasiantuntijoiden kanssa. Tiimi

toimii osana hyvinvointialueen asiantuntija- ja kehittämispalvelujen palvelualueetta.

Hyvinvointialueen osallisuuden erityisasiantuntija vastaa osallisuustyön kokonaiskoordinoinnista, alueellisen osallisuusohjelman laatimisprosessista, toimialakohtaisten osallisuussuunnitelmien aikatauluttamisesta sekä jatkuvasta osallisuuden edistämisestä, kehittämisestä ja kouluttamisesta hyvinvointialueella. Tehtävänä on lisäksi tukea hyvin-

vointialueen toimialoja ja työntekijöitä osallisuustyössä.

Hyvinvointialueen osallisuustyötä edistetään yhteistyössä lähidemokratia ja osallisuuslautakunnan kanssa, jonka tehtävänä on osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen hyvinvointialueella sekä alueellisen osallisuusohjelman valmistelu aluevaltuuston hyväksyttäväksi.

3. Osallisuusohjelman prosessikuvaus

3.1 Osallisuusohjelman laatimisprosessi

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen osallisuusohjelman 2023-2025 laatiminen alkoi syksyllä 2021, kun hyvinvointialueen osallisuuden koordinaatioryhmän työskentely käynnistyi. Koordinaatioryhmä koostui hyvinvointialuevalmistelun, Asukkaan asialla -hankkeen ja Vantaan ja Keravan kaupunkien osallisuustyön parissa työskentelevien asiantuntijoista sekä kansallisen sote-muutostuen järjestöedustajista.

Osana syksyn 2021 valmistelua toteutettiin viisi työpajaa yhdessä alueen asukkaiden, palveluja käyttävien henkilöiden, järjestöjen ja seurakuntien edustajien sekä Vantaan ja Keravan kaupunkien ja henkilöstön kanssa. Työpajoissa kartoitettiin eri ryhmien toiveita, odotuksia ja edellytyksiä osallisuuden toteutumiseksi tulevilla hyvinvointialueella.

Näkökulmina hyödynnettiin tieto-, suunnittelu-, toiminta- ja päätöksenteko-osallisuutta, osallisuuden strategista johtamista, operatiivista koordinointia sekä palveluissa tapahtuvaa käytännön työtä. Osallisuuden toteutumista tarkasteltiin eri asukas- ja asiakasprofiilien avulla. Työpajojen pohjalta laadittiin alustava runko ja suunnitelma varsinaisen ohjelman laatimiselle vuoden 2022 aikana.

Vuoden 2022 alusta osallisuusohjelman laatimista jatkettiin työpajojen tulosten ja havaintojen pohjalta yhdessä hyvinvointialueen osallisuuden koordinaatioryhmän kanssa. Kevään aikana perehdyttiin myös kansallisiin ohjeistuksiin osallisuuden edistämisestä sekä muiden alueiden osallisuusohjelmiin ja laadittiin ensimmäinen luonnos Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen osallisuusohjelmasta. Vuoden 2022 aikana järjestettiin kolme työpajaa osallisuuden

painopistealueiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden asettamiseksi yhdessä 1) koordinaatioryhmän, 2) lähidemokratia- ja osallisuuslautakunnan sekä 3) hyvinvointialueen tulevien toimialojen työntekijöiden kanssa. Ensimmäinen ja kolmas työpaja järjestettiin virtuaalisesti Teams- ja Miro-alustoja hyödyntäen 24.5. ja 26.9. Keskimmäinen, lähidemokratia- ja osallisuuslautakunnan työpaja, järjestettiin osana lautakunnan seminaaria Hämeenkylässä kartanolla 23.8. Työpajoissa hahmoteltiin ja priorisoitiin ohjelman eri osia alueita pienryhmissä.

Työpajojen jälkeen osallisuusohjelma laitettiin OsallistuvaVantaa.fi -alustalle kommentoitavaksi 3.-16.10. väliselle ajalle. Sähköisen kommentoinnin kautta vastauksia sai antaa kuka

tahansa taustasta riippumatta. Samaan aikaan hyvinvointialueen vaikuttamistoimielimiä pyydettiin lausumaan ohjelmasta. Kommentoinnin ja lausuntokierrosten jälkeen osallisuusohjelma viimeisteltiin saatujen havaintojen pohjalta yhdessä lähidemokratia- ja osallisuuslautakunnan kanssa. Lautakuntaa pyydettiin lähettämään ohjelma aluevaltuuston hyväksyttäväksi helmikuussa ja ohjelma hyväksyttiin aluevaltuuston toimesta 13.4.2023.

Osallisuusohjelman vieminen käytäntöön toteutetaan sisäisen tiedottamisen sekä toimialoille laadittavien toimialakohtaisten osallisuussuunnitelmien avulla. Seuraava osallisuusohjelma laaditaan seuraavan valtuustokauden vaihteessa vuonna 2025.

3.3 Osallisuusohjelman päätöksentekoprosessi

LÄHIDEMOKRATIA- JA OSALLISUUSAUTAKUNTA JA ALUEVALTUUSTO

- Lähidemokratia- ja osallisuuslautakunta osallistuu osallisuusohjelman laatimiseen tuomalla omat näkemyksensä painopistealueiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden määrittelyvaiheessa
- Lautakunta tekee päätöksen ohjelman viimeistellyn version lähettämisestä aluevaltuuston hyväksyttäväksi
- Aluevaltuusto hyväksyy ohjelman

VIRANHALTIJAVALMISTELU

- Osallisuusohjelma valmistellaan osana viranhaltijavalmistelua, yhteistyössä lähidemokratia- ja osallisuuslautakunnan, asukkaiden, asiakkaiden, henkilöstön ja sidosryhmien kanssa
- Ohjelmaa laatiessa tulee huomioida eri kohderyhmien mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa prosessiin esimerkiksi työpajojen, haastattelujen, palautekyselyjen, raatien avulla
- Hyvinvointialueen vaikuttamistoimielimet lausuvat ohjelman luonnosversiota
- Hyvinvointialueen HYTE-ohjausryhmä ja johtoryhmä ohjaavat ohjelman laatimisprosessia sisäisesti
- Hyvinvointialueen osallisuustyöstä vastaava asiantuntija vastaa osallisuusohjelman laatimisprosessista yhdessä hyvinvointialueen osallisuuden koordinaatioryhmän sekä toimialoilta nimettyjen asiantuntijoiden kanssa

HYVINVOINTIALUESTRATEGIA

- Varsinainen osallisuusohjelman työstäminen alkaa samoihin aikoihin hyvinvointialuestrategian työstämisen kanssa
- Hyvinvointialuestrategian kirjaukset, tavoitteet ja toimenpiteet tulee huomioida osallisuusohjelmassa

Lähteet

Aluevaalilautakunnat. 2023. Vaalit. Viitattu 19.1.2023. <https://vaalit.fi/aluevaalilautakunnat>

Asiakkaat ja osallisuus. 2022. THL. Aiheet. Sote-uudistus. Palvelujen tuottaminen. Viitattu 18.5.2022. <https://thl.fi/fi/web/sote-uudistus/palvelujen-tuottaminen/asiakkaat-ja-osallisuus>

Asukas- ja asiakasosallisuus. 2022. THL. Aiheet. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen. Osallisuuden edistäminen. Viitattu 18.5.2022. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/asukas-ja-asiakasosallisuus>

Hyvinvointialueen johtaminen. 2022. Sote-uudistus. Hyvinvointialueet. Mikä on hyvinvointi-alue. Viitattu 14.5.2022. <https://soteuudistus.fi/hyvinvointialueen-johtaminen>

Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Läpäri, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpäperi 33/2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki. Viitattu 22.5.2022. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=

Kansallinen demokraatiohjelma 2025: väliraportti ja jatkotoimet. 2021. Oikeusministeriö. Viitattu 29.5.2022. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/b90db14e-6790-41d1-82bb-056437530015/4453cc6e-9f6d-4289-b004-a54d08268394/KIRJE_20211027102545.PDF

Kaupunkitasoiset strategiset tavoitteet. 2022. Kerava. Ajankohtaista. Kaupunkistrategia 2021–2025. Viitattu 12.8.2022. <https://www.kerava.fi/ajankohtaista/Documents/Kaupunkitasoiset%20strategiset%20tavoitteet%202022%20v2.pdf>

Keravan kaupunkistrategia 2025. 2022. Kerava. Ajankohtaista. Kaupunkistrategia 2021–2025. Viitattu 12.8.2022. <https://www.kerava.fi/ajankohtaista/kaupunkistrategia-2025>

Kokemusasiantuntijuus ja vertaistuki. 2022. THL. Aiheet. Mielenterveys. Mielenterveyspalvelut. Viitattu 18.5.2022. <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyspalvelut/kokemusasiantuntijuus-ja-vertaistuki>

Kostiainen, E., Ahonen, S., Verho, T., Rissanen, P. & Rotko, T. 2014. Kokemukset käyttöön –kokemusasiantuntijatoiminnan kehittäminen. Työpäperi 36/2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 18.5.2022. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125488/URN_ISBN_978-952-302-373-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Laki hyvinvointialueesta 611/2021. Viitattu 18.5.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210611#-Pidm45949345168896>

Laki hyvinvointialueesta 611/2021. Viitattu 18.5.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210611#-Pidm45949345168896>

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1997. Viitattu 29.5.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770519>

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992. Viitattu 18.5.2022. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785#L2P3>

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. Viitattu 18.5.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021. Viitattu 20.5.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210612>

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987. Viitattu 18.5.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>

Leeman, L. & Hämäläinen, R-M. 2016. Asiakasosallisuus, sosiaalinen osallisuus ja matalan kynnyksen palvelut. Pohdintaa käsitteiden sisällöstä. Yhteiskuntapolitiikka 81 (2016):5. Viitattu 18.5.2022. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131350/YP1605_Leemann%26Hamalainen.pdf

Lähidemokratia- ja osallisuuslautakunnan kokous. 2022. Vantaan ja Keravan hyvinvointialue. Toimielimet. Lähidemokratia- ja osallisuuslautakunta. Kokous 10.5.2022. Esityslista. Viitattu 14.5.2022. [https://vakehyva.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Laumlhidemokratia_ja_osallisuuslautakunta/Kokous_1052022/Lahidemokratia_ja_osallisuuslautakunnan_\(517\)](https://vakehyva.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Laumlhidemokratia_ja_osallisuuslautakunta/Kokous_1052022/Lahidemokratia_ja_osallisuuslautakunnan_(517))

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986. Viitattu 14.12.2022. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

Mikä muuttuu hyvinvointialueella? 2022. Vantaan ja Keravan hyvinvointialue. Viitattu 14.5.2022. <https://hyvinvointialuevake.vantaa.fi/fi/mika-muuttuu-hyvinvointialueella>

Mikä sote-uudistus. 2022. Sote-uudistus. Uudistus lyhyesti. Viitattu 14.5.2022. <https://soteuudistus.fi/uudistus-lyhyesti->

Mitä on tasa-arvo? 2022. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Tietoa Tanesta. Viitattu 14.12.2022. <https://tane.fi/tasa-arvo>

Mitä yhdenvertaisuudella tarkoitetaan? 2022. Yhdenvertaisuus.fi. Mitä on yhdenvertaisuus. Viitattu 14.12.2022. <https://yhdenvertaisuus.fi/mita-on-yhdenvertaisuus>

Monikulttuurisuusasiain neuvottelukunta. 2022. Vantaa. Kaupunki ja päätöksenteko. Päätöksenteko. Vaikuttamistoimielimet. Viitattu 12.8.2022. <https://www.vantaa.fi/fi/kaupunki-ja-paatoksenteko/paatoksenteko/vaikuttamistoimielimet>

Nuva ry. 2022. Mikä nuorisovaltuusto? Viitattu 12.8.2022. <http://www.nuva.fi/mika-nuorisovaltuusto>

Osallistumisen ohjelma hyvinvointialueille. 2022. Mallipohja ohjelman laatijoille. Sitra, Demos Helsinki ja Gesund Partners. Viitattu 12.8.2022. https://www.sitra.fi/app/uploads/2022/06/osallistumisen-ohjelma-hyvinvointialueille_mallipohja-ohjelman-laatijoille.pdf

Osallistuva ja osaava Suomi. 2019. Sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yh-teiskunta. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. Helsinki. Viitattu 14.5.2022. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet. 2022. THL. Aiheet. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen. Osallisuuden edistäminen. Heikoimmassa asemassa olevien osallisuus. Viitattu 18.5.2022. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>

Osallisuustyöpajat. 2021. Vantaan ja Keravan hyvinvointialue.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Viitattu 18.5.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan osallisuussuunnitelma. 2021. Vantaan kaupunki.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen keskeisimmät käsitteet. 2021. THL: Sote-sanastot. Viitattu 14.6.2022. <https://sotesanastot.thl.fi/termed-publish-server/vocabulary/5def-fdd9-14bf-4e5c-b1d7-b001cd52619e/concept/43d24e40-e871-4af5-b488-044a4cba68e7>

Sosiaali- ja terveystalouden yhdenvertaisuuden käsitteet. 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Versio 2.0. Viitattu 14.12.2022. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139000/Sosiaali-ja_terveystalouden_yhdenvertaisuuden_k%C3%A4sitteet_versio_2-0_saavutettava06032020.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Suomen perustuslaki 731/1999. Viitattu 18.5.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Tarkastuslautakunta. 2023. Kuntaliitto. Laki ja hallinto. Toimielimet ja johtaminen. Tarkastus ja valvonta. Viitattu 19.2.2023. <https://www.kuntaliitto.fi/laki/kunnan-toimielimet-ja-johtaminen/tarkastus-ja-valvonta/tarkastuslautakunta>

Uusitalo, H. & Simpura, J. 2020. Erik Allardt hyvinvoinnin tutkijana. Yhteiskuntapolitiikka 85 (2020):5-6. Julkari. Viitattu 23.5.2022. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140729/YP2005-6_Uusitalo%26Simpura.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Vane. 2022. Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta. Vammaisneuvoston rooli ja tehtävät. Viitattu 12.8.2022. <https://vane.to/vammaisneuvostot>

Vanhusneuvostot. 2022. Kuntaliitto. Sosiaali- ja terveysasiat. Sosiaalihuolto. Iäkkäiden palvelut. Viitattu 12.8.2022. <https://www.kuntaliitto.fi/sosiaali-ja-terveysasiat/sosiaalihuolto/iakkaiden-palvelut/vanhusneuvostot>

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue. 2022. Viitattu 14.5.2022. <https://hyvinvointialuevake.vantaa.fi/fi>

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen hallintosäätö. 2022. Vantaan ja Keravan hyvinvointi-alue. Päätöksenteko ja organisaatio. Lakisääteiset asiakirjat. Viitattu 18.5.2022. <https://hyvinvointialuevake.vantaa.fi/sites/default/files/document/Hyvinvointialueen%20hallin-tos%C3%A4%C3%A4nt%C3%B6%20%28hyv%C3%A4ksyty%20aluevaltuustossa%2029.3.2022%29.pdf>

Wells, T. 2020. Sen's Capability Approach. Internet Encyclopedia of Philosophy. Erasmus University Rotterdam. The Netherlands. Viitattu 23.5.2022. <https://iep.utm.edu/sen-cap/#H7>

Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016. Viitattu 18.5.2022. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue
Vanda och Kervo välfärdsområde